

EWA ŚNIEŻYŃSKA-STOLOT

GENERALE IUDICIUM WŁADYSŁAWA II ZWANEGO WARNEŃCZYKIEM

Wykres horoskopowy Władysława II zachowany w Bibliotece Jagiellońskiej znajduje się w rękopisie 1963, k. 256v (il. 1, Aneks I, Aneks II) i należy do wykresów kwadratowych typu e¹. Pisany jest jedną ręką, a tylko nieliczne dopiski pochodzą od drugiej osoby. Wbrew tradycji autor *iudicium* Władysława II posługuje się słowem *cella* (komórka) na oznaczenie domu horoskopowego, chociaż w polu środkowym wykresu używa zwrotu *duodecim domorum celi*². Podobnie używa słowa *testimonium* na określenie aspektu. W polu środkowym horoskop zatytułowany jest ponadto *generale iudicium*, co wymaga wyjaśnienia, bowiem istnieje wiele rodzajów horoskopów: stawianych w chwili poczęcia, urodzeniowych, rocznicowych itp.

¹ J.D. North, *Horoscopes and History*, London 1986, fig. 1. Wykres wykonano czarnym tuszem. Stopnie znaków zodiaku zapisane, zgodnie z tradycją, na wewnętrznych liniach podziałów kolejnych domów, czarno-czerwonym tuszem, pogrubioną kreską, podobnie jak znaki zodiaku i planety w kolejnych domach. Numery domów horoskopowych zapisane są słownie, skrótami, pogrubioną kreską, czarno-czerwonym tuszem. W każdym domu informacje wpisane drobnym, trudnym do odczytania pismem. Na marginesach informacje o kątach i aspektach.

Rkps 1963 wzmiankowany w: W. Wisłocki, *Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 1877–1881, t. 2, s. 477; M. Markowski, *Astronomica et astrologica Cracoviensia ante annum 1550*, „Studi e Testi”, t. 20, Firenze 1990, poz. 44, s. 238; G. Rosińska, *Scientific Writings and Astronomical Tables in Cracow. A Census of Manuscript Sources (XIVth–XVIth Centuries)*, *Studia Copernicana*, t. 22, Wrocław 1984, poz. 756.

Dziękuję Ryszardowi Tatarzyńskiemu i Annie Kozłowskiej za trud związany z odczytaniem tekstu i przełożeniem go na język polski. Annie Kozłowskiej dodatkowo dziękuję za przeczytanie mojego artykułu i za wszelkie uwagi.

² O. Neugebauer, H.B. van Hoesen, *Greek Horoscopes*, Philadelphia 1959, s. 7.

Od czasów Maniliusza posługiwano się słowem *horoscopus*³. W Polsce, poczynając od najstarszych zachowanych, a więc horoskopów dziecka królowej Jadwigi, odnośnie do horoskopów urodzeniowych używano nazw: *Figura*, *Figura caeli*, *Figura nativitatis*, *Genesis*, *Natalis caeli*, *Nativitas*, a także *Circulus* lub *Circulus fatalis geniture* oraz *Status caelestis*⁴. Horoskopy rocznicowe określano jako *Revolutio*. Stosowano także sprostowania horoskopów: *Rectificata* i *Rectificata domorum*.

Określenie *iudicium* pojawia się na przełomie wieków XV i XVI w znaczeniu prognostyku, czyli przewidywania jakiegoś wydarzenia na podstawie układu planet i znaków zodiaku (*iudicium astronomicum*, *iudicium astrologicum*, *iudicium comete*, *iudicium de pluviis*, *iudicium Cracoviense*, *iudicium anni 1506*)⁵. W ówczesnym języku polskim odpowiada mu: „osądzenie”, „przejrzanie”, „rozsąd”⁶. Nie udało się natomiast znaleźć wykresu horoskopowego zatytułowanego *Generale iudicium*, co może wskazywać, że wykonanie omawianego horoskopu Władysława II, który zginął w bitwie pod Warną w roku 1444, miało jakiś specjalny cel. Trzeba zaznaczyć, że w *iudicium* Władysława II brak zapisu miejsca, daty dziennej i roku, a także godziny urodzenia króla, czyli danych niezbędnych do postawienia horoskopu, a więc nie jest to horoskop indywidualny, postawiony za pomocą astrolabium lub tablic, co poświadcza także pominięcie przy stopniach, w poszczególnych domach, minut i sekund.

Sądzę, że omawiane *iudicium* należy rozumieć jako prognostyk według metody Johannes Angelusa (Engel, zm. 1512), autora *Astrolabium planum* (wydanego w Augsburgu w roku 1488), który oparł się na dziele Piotra z Abano (1250?–1316?) pod tym samym tytułem⁷. Johannes Angelus przyjął podział całego zodiaku na 360 stopni, po 30 stopni na każdy znak zodiaku, co odpowiadało rocznej (pozornej) drodze Słońca we-

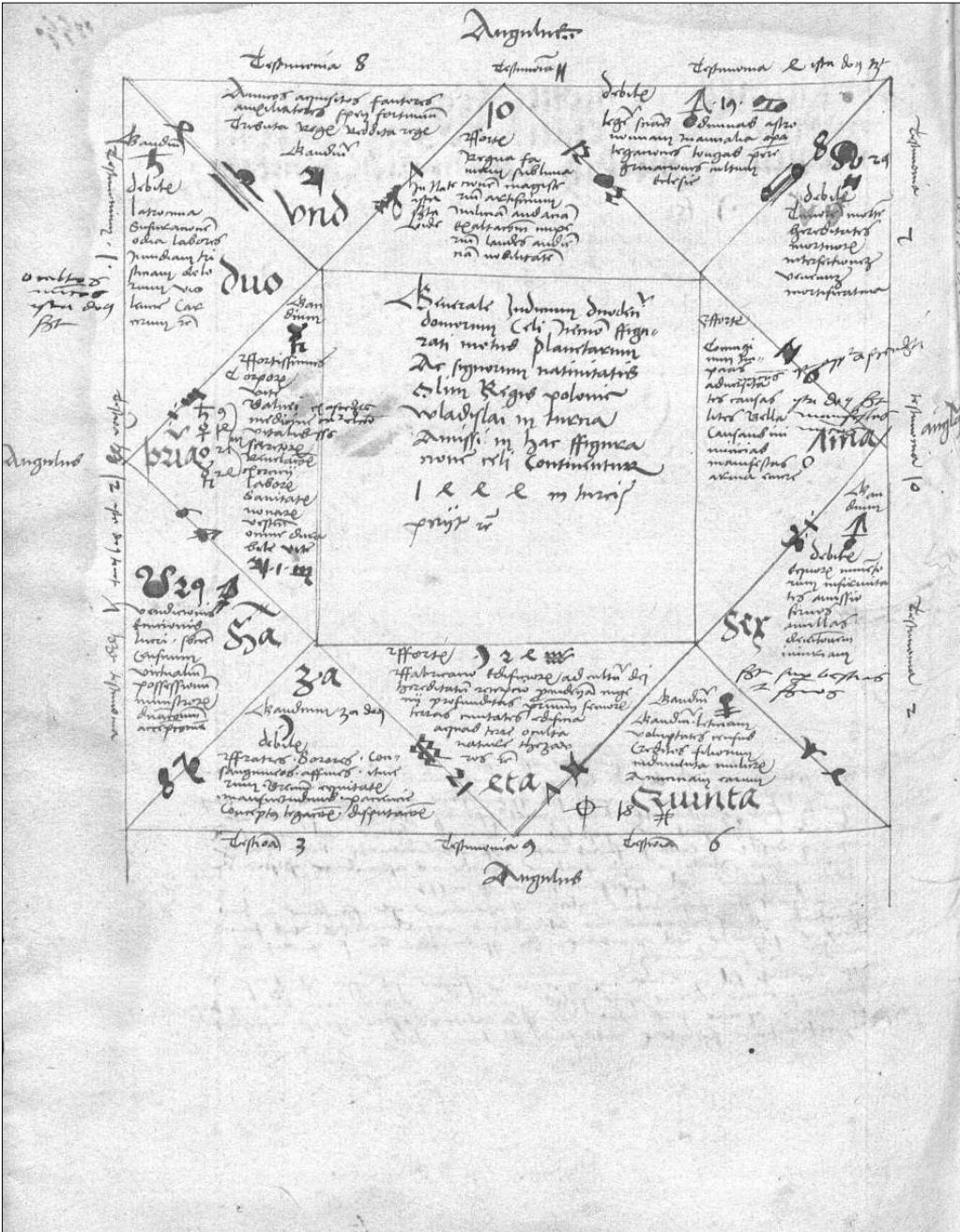
³ J.D. North, dz. cyt., s. 1–2.

⁴ BJ, rkps 805, k. 414v, 415r. E. Śnieżyńska-Stolot, *Horoskopy dziecka królowej Jadwigi*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” LIII, 2003, s. 5–32. BJ, rkps 576, 2495, 2858, 3225 (s. 1–13, 16–19, 125, 192, 215, 301, 338, 377, 446, 539, 570); rkps 3227 (s. 57, 108, 145–149, 152, 163, 249, 269, 291, 461, 473, 492, 493, 512). W. Wisłocki, dz. cyt., t. 1, s. 295; t. 2, s. 307, 309, 311; M. Markowski, dz. cyt., s. 226–229; G. Rosińska, dz. cyt., s. 250.

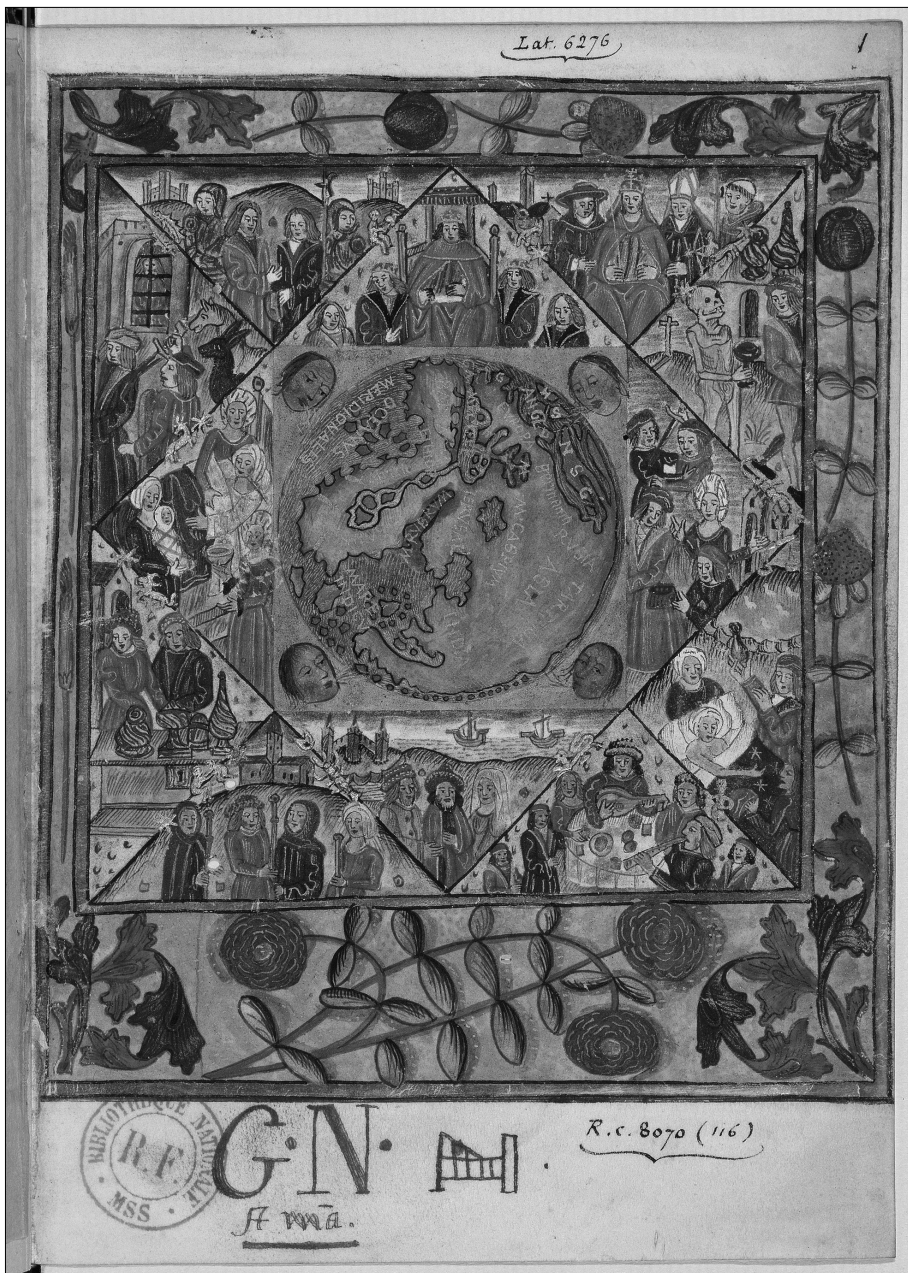
⁵ BJ, rkps 579 (s. 632–664); rkps 582 (s. 103–123, 125–154, 307–348, 425–460, 461–491); rkps 608 (s. 259–309, 311–363, 421–481, 487–544); rkps 1066; rkps 2422 (s. 23–24); 2496 (k. 83v–84v); rkps 1840 (s. 299–300); rkps 3227 (s. 177, 180–183, 185, 105, 197, 199, 254–258, 260–261, 263–265, 267–268, 274–284, 296, 298, 300, 303, 305, 307, 310, 313, 315, 318, 320, 324, 358–359, 362–363, 534–544). *Iudicia* astrologiczne układali Marcin Król (Z. Kuksewicz, *Marcin Król z Żórawicy (alias z Przemyśla)*, Materiały i Studia Zakładu Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej, t. 1, 1961, s. 127), Władysław z Krakowa Tenczyński i Paulus de Polonia, czyli Paweł z Zalesia (B. Biliński, *Tradizioni dell'astronomia polacca a Roma*, Wrocław 1976, s. 24, 31).

⁶ M. Markowski, dz. cyt., s. 185.

⁷ A. Bouché-Leclerq, *L'astrologie grecque*, Paris 1899, s. 74; Johannes Angelus, *Astrolabium planum*, Augsburg 1488, wyd. Erhard Ratdolt; E. Śnieżyńska-Stolot, *Ikonoграфия astrologiczna w średniowieczu. Stopnie znaków zodiaku*, współpraca i tłumaczenie J. Komorowska, Kraków 2002, s. 16–18, il. 1–8, 10–17, 19–26, 29–36, 40–47, 51–58, 60–67, 69–76, 79–86, 88–95, 98–113.

1. Prognostyk Władysława II Warneńczyka urodzonego 30 lub 31 października 1424 w Krakowie, wykonany w 1492, Biblioteka Jagiellońska, rkps 1963, k. 256v.

2. Prognostyk, miniatura w rękopisie *De optimo fato* Wilhelma Parrona, wykonana w Londynie, koniec wieku XV, Paryż, Bibliothèque Nationale de France.

3. Prognostyk z wpisanym horoskopem Henryka VIII, króla Anglii. Miniatura w rękopisie *De optimo fato* Wilhelma Parrona, wykonana w Londynie, koniec wieku XV. Copyright © The British Library Board. All Rights Reserved. Royal 12 B., VI, f.1.

dług kalendarza juliańskiego dla szerokości geograficznej Padwy (45 stopni)⁸. Wykresy horoskopowe w tej księdze zostały opatrzone wizerunkami gwiazdozbiorów towarzyszących każdemu ze stopni, podpisane i opatrzone prognostykiem. Wcześniejsze wizerunki 30 stopni każdego znaku zodiaku, opatrzone podpisami i prognostykami, znajdują się w *Libro de astromagia*, rękopisie znajdującym się w Bibliotece Watykańskiej (Reg. Lat. 1283a), wykonanym w Hiszpanii około roku 1280, przypisywanym Alfonsowi X Mądrym (*el Sabio*), królowi Kastylii⁹.

Dzięki Angelusowi rozpoczęło się, według Johna D. Northa, stawianie horoskopów „z pamięci”, wystarczyło bowiem ustalić, jaki stopień znaku zodiaku odpowiada dnie urodzenia, czyli *ascendens*, a stopnie znaków zodiaku w pozostałych domach porządkowane były automatycznie¹⁰. Metoda ta powszechnie wykorzystywana była w almanachach i kalendarzach, stąd zapewne użycie określenia *generale*.

Zgodnie z podziałem domów w horoskopach w omawianym prognostyku cztery najważniejsze domy, zwane kardynalnymi (I, IV, VII, X) określono jako mocne (*Fortis*), a dom I jako najmocniejszy (*Fortissimus*), bowiem odpowiadają im cztery okresy życia: narodziny, wiek dojrzały, starość i śmierć¹¹. Domy te oznaczono słowem *Angulus* (kąć), wpisanym pod każdym z nich na marginesie¹². Pięć domów horoskopowych określanych jest przez astrologów jako nieaktywne (III, VI, VIII, XI, XII), a przy trzech z nich (III, VI, VIII) w prognostyku Władysława II wpisano słowo *debilis* (słaby).

Zgodnie z Albumasarem i Abrahamem ibn Ezrą system 12 domów horoskopowych jest niezgodny z teorią aspektów, czyli kątowymi odległościami między wrażliwymi punktami horoskopu. Stąd wokół omawianego wykresu, na marginesie, znajdują się numery aspektów różne od numerów domów. Pozytywny aspekt trygonu (120 stopni trygon pn., 240 stopni trygon pd.) w prognostyku Władysława II oznaczają liczby 3 i 8, czyli domy III i XI, oraz 6 i 4, i odpowiadają im domy V i IX¹³.

W omawianym prognostyku wpisano także planety, które w kolejnych domach wywołują określone efekty, a ich działanie w prognostyku Władysława II określone jest słowem *gaudium* (radość): **Merkury** dom **I** (zadowolenie z pracy), **Księżyc** dom **III** (podróże), **Wenus** dom **V** (liczne potomstwo), **Mars** dom **VI** (choroby i ułomności),

⁸ J.D. North, dz. cyt., s. 153–155.

⁹ E. Śnieżyńska-Stolot, *Ikonografia...*, s. 16, il. 9, 18, 28, 39, 50, 68, 78, 115.

¹⁰ J.D. North, dz. cyt., s. 153–155.

¹¹ A. Bouché-Leclercq, dz. cyt., s. 281, o podziałach domów horoskopowych, s. 287. Układ czterech etapów życia jest zgodny z ruchem wskazówek zegara, a więc przeciwny do numerów domów horoskopowych (I, X, VII, IV).

¹² Kąty te oznaczano w średniowieczu literami a f k, gdzie litera a oznaczała ascendent lub kąć wschodni. BJ, rkps 566, k. 59v. E. Śnieżyńska-Stolot, *Horoskopy...*, s. 7, przyp. 14, il.

¹³ Według Albumasara i Abrahama ibn Ezry: *The Beginning of Wisdom. An Astrological Treatise by Abraham ibn Ezra*, ed. R. Levy, F. Cantera, Paris 1939, s. 190; A. Bouché-Leclercq, dz. cyt., s. 280. Współcześnie trygon pn. zwany jest trygonem rozbieżnym, a pd. – zbieżnym.

Jowisz dom **XI** (Dobry Geniusz, dobrze wykonana praca), **Saturn** dom **XII** (zła fortuna, kalectwo, chroniczne choroby)¹⁴.

Określenie *generale iudicium* Władysława II, jak się wydaje, odnosi się także do wpisanych ogólnych informacji o kolejnych domach, zgodnie z ich nazwami przyjętymi w astrologii (*Vita, Lucrum, Fratres, Parentes, Filii, Valetudo, Nuptiae, Mors, Peregrinationes, Honores, Amici, Inimici*). Przekonuje o tym tekst w domu X, czyli *medium caelum*, który może się odnosić do całego wykresu ze względu na położenie domu X: „Zobacz w horoskopie następujące znaczenia”.

Źródłem pomocnym do zrozumienia treści tych zapisów, nie zawsze w pełni czytelnych, jest porównanie ich z wizualnym ujęciem kolejnych domów horoskopowych w dwóch rękopisach dzieła *De optimo fato* Wilhelma Parrona (włoskiego astrologa związanego z dworem Henryka VII, króla Anglii), autora prognostyków i almanachów (il. 2, 3)¹⁵.

Pierwszy dom *Vita*, według prognostyku Władysława II, ma decydować o całym życiu urodzonego w danym stopniu znaku zodiaku, jego wyglądzie zewnętrznym, odpowiednim czasie kąpieli, lekach potrzebnych do życia, sprawach tajemnych, więziach uczuciowych, ćwiczeniach, pracy, zdrowiu, a nawet o czasie ubierania nowych szat. Na miniaturach w rękopisach Parrona przedstawiono położnicę i towarzyszące jej trzy kobiety. Jedna z kobiet trzyma nowo narodzone dziecko, druga wskazuje na naczynie do kąpieli, a w ręce trzyma miskę z wodą, co ma nie tylko odniesienie do kąpieli noworodka, ale także wspomnianego w tekście odpowiedniego czasu kąpieli.

W domu II zwanym *Lucrum*, dotyczącym sprzedaży, kupowania, zysku, majątku, czynszów, żywności, posiadłości, służących czy panowania i przyjmowania, widzimy dwóch mężczyzn na tle domu, przed ławą, na której wystawione są na sprzedaż trzy złote naczynia.

Dom III (*Fratres*) to cztery postacie, trzech mężczyzn i kobieta, którzy stoją na tle wzgórza z kościołem, a w rękach trzymają laski pielgrzymie, co ma ilustrować, zgodnie z prognostykiem Władysława II, postacie braci, sióstr, krewnych i powinowatych osoby, której dotyczy horoskop, a także krótkich podróży i relacji międzyludzkich, ta-

¹⁴ A. Bouché-Leclercq, dz. cyt., s. 282–283.

¹⁵ K.L. Scott, *Later Gothic Manuscripts 1390–1490*, London 1996, I, il. 346, II, s. 346, 365. Zachowały się dwa rękopisy dzieła Wilhelma Parrona wykonane w Londynie pod koniec wieku XV, w których znajdują się podobne miniatury, pod względem stylowym nawiązujące do malarstwa flamandzkiego, przedstawiające wykres horoskopowy z ilustracjami poszczególnych domów, uzupełnione umieszczonym w polu środkowym wizerunkiem mapy świata i czterech wiatrów (Paryż, Bibliothèque Nationale, Lat. 6276, k. 1r i Londyn, British Library, Royal 12 B. VI, k. 1r). Rękopis paryski wydaje się nieco wcześniejszy, a na liniach poszczególnych pól wpisano kolejno znaki zodiaku od Barana do Ryb. W miniaturę londyńską wpisano prognostyk Henryka VIII, urodzonego 28 czerwca 1491 roku w Greenwich, wykonany metodą Johanna Angelusa (domy: I: 17 stopień Raka; II: 11 stopień Lwa; III: 10 stopień Panny; IV: 10 stopień Wagi; V: 14 stopień Skorpiona; VI: 17 stopień Strzelca; VII: 17 stopień Koziorożca; VIII: 11 stopień Wodnika; IX: 10 stopień Ryb; X: 10 stopień Barana; XI: 14 stopień Byka; XII: 17 stopień Bliźniąt).

kich jak sprawiedliwość, łagodność, cierpliwość, pomysłowość, uczestnictwo w poselstwach i dysputach.

W domu IV (*Parentes*) w rękopisach Parrona widzimy starszego mężczyznę, którego wspiera drugi, młodszy, i kobietę, a w tle zamek nad brzegiem morza, na którym unoszą się dwa statki. W prognostyku Władysława II czytamy, że dom ten dotyczy wznoszenia budowli na chwałę Boga, przyjmowania spadków, pielęgnowania zdolności, szczodrości, majątku starców, a także ziemi, miast, wody i tajemnic natury czy skarbów, co ilustruje tło tej sceny.

W domu V (*Filii*), w prognostyku Władysława II, mowa jest o radości, wesołości, rozkoszach, czynszach, pożyczonych majątkach dzieci, szatach kobiet i ich przyjaźni, co w dziele Parrona zobrazowano jako sześciu mężczyzn i kobietę siedzących przy okrągłym stole, a wśród mężczyzn jeden gra na wioli, a drugi na flecie.

W domu VI (*Valetudo*) ukazano chorego leżącego w łóżku, któremu towarzyszy kobieta, lekarz spoglądający na naczynie z uryną i mężczyzna, który wyciąga z łóżka chorego sakiewkę. Scena ma ilustrować, zgodnie z charakterem tego domu, codzienne zmartwienia, które według prognostyku Władysława II dotyczą koni, zwierząt pociągowych, chorób, utraty niewolników, starszych kobiet, odrzucenia i niesprawiedliwości. W późniejszym dopisku drugą ręką uzupełniono charakterystykę tego domu, który „oznacza zawsze zwierzęta i niewolników”.

Dom VII (*Nuptiae*) odnosi się do małżeństwa, a w prognostyku Władysława II mowa jest o małżeństwie, ślubie, przeciwnościach, sprawach sądowych, sporach, wojnach, otwartej wrogości, a nawet kupowaniu broni. W rękopisach Parrona zobrazowano go jako dwie sceny. U dołu para, która kłóci się o majątek: żona prawą ręką pokazuje cyfrę dwa, lewą wskazuje na namalowany w tle dom, a towarzyszący im mężczyzna sięga po sakiewkę zawieszoną na pasku męża. Powyżej widzimy bijących się małżonków, a żona wbija w serce męża sztylet. Późniejsze dopiski drugą ręką wyjaśniają, że wspomniane w tekście przeciwności oznaczają nieprzyjaciół, którzy przeciwstawiają się szczęściu. Dopisek pod tekstem głosi: „Ten dom oznacza otwartych wrogów”.

Dom VIII (*Mors*) dotyczy śmierci, a w prognostyku Władysława II także strachu, spadku po zmarłych, zabijania, trucizny i innych rzeczy powodujących śmierć. W rękopisach Parrona widzimy na tle domu i drogocennych naczyń mężczyznę, któremu kościotrup podaje kielich z trucizną, a w tle widoczny jest grób z krzyżem.

Dom IX (*Peregrinationes*) obejmuje według prognostyku Władysława II prawo, mądrości boskie, astronomię, prace ręczne, uczestnictwo w poselstwach, długich podróżach oraz posługę Kościołowi, a na omawianych miniaturach przedstawiono na tle budynku kościoła papieża w otoczeniu kardynała, biskupa i zakonnika z kijem pielgrzymim.

Dom X (*Honores*) w prognostyku Władysława II zapowiada królestwa, sławę, wywyższenie, mistrzostwo, sztukę, sprawy wojskowe, odwagę, wyniesienie, panowanie, pochwały, posłuch i znakomitość, a w rękopisach Parrona przedstawia cesarza na tronie, któremu towarzyszą dwaj królowie i dwaj uczeni.

Dom XI (*Amici*) odnosi się do pozyskiwania przyjaciół, dobrodziejów, pomocników, nadziei na szczęśliwy obrót majątkiem, podatków, należności królewskich oraz radości, a został ukazany jako dwóch mężczyzn, z których jeden w geście przyjaźni wyciąga rękę do drugiego. Za nimi stoją: rycerz w zbroi i zakonnik z krzyżem, zapewne ci, którzy należą do dobrodziejów lub obdarowanych, a w tle widać ich majątności, czyli dwa zamki położone na wzgórzach.

Dom XII (*Inimici*) dotyczy rozbojów, spisków, nienawiści, trudów, wrogości, smutku wywołanego bólem i uwięzienia, co na miniaturach zobrazowano jako mężczyznę, który przebija sztyletem jakiegoś człowieka, chcąc mu zabrać konia i osła, czyli zwierzęta towarzyszące tej scenie. W tle widzimy wieżę, a w oknie, za kratami, więźnia. W prognostyku Władysława II oprócz przytoczonego tekstu, umieszczonego na lewym marginesie, znajduje się graficzne oznaczenie Słońca i dopisek drugą ręką, że dom ten oznacza wielu wrogów.

Zastosowanie przez autora prognostyku Władysława II metody Johanna Engela, którego dzieło ukazało się drukiem w Augsburgu, u Erharda Ratdolta w roku 1488, wskazuje, że omawiane *iudicium* wykonano najwcześniej po tej dacie. Przekonuje o tym także porównanie z miniaturami w dziele Parrona, datowanymi na koniec wieku XV. Ponadto w rękopisie 1963, w którym znajduje się prognostyk Władysława II (k. 256v), występują daty 1503, 1506, 1507, a został on przekazany bibliotece *Collegii Maioris Cracoviensis* w roku 1543 przez Michała z Wiślicy (ok. 1499–1575), kanonika kościoła św. Floriana w Krakowie. Powstanie prognostyku Władysława II można więc umieścić między rokiem 1488 a 1503. Przyjmując takie datowanie, należy się zastanowić, dlaczego podjęto próbę przebadania przyszłości Władysława II po wielu latach od jego narodzin i śmierci. Na początek należy jednak odtworzyć ten prognostyk, odrzucając wszystkie ogólne informacje (Aneks III).

W I domu omawianego prognostyku Władysława II, czyli w ascendencie, zapisany jest 1 stopień znaku zodiakalnego Skorpiona, w którym jest Jowisz, co odpowiada dacie dziennej narodzenia króla – 30 lub 31 października według kalendarza juliańskiego – i wskazuje, że data ta znana była układającemu prognostyk, mimo że została pominięta w zapisie, w polu środkowym.

Skorpion ma naturę wody, ale jest przyczyną grzmotów i błyskawic¹⁶. Zapewne dlatego autor prognostyku starał się ustalić najbliższą pozytywną koniunkcję planet i zapisał, że aż cztery planety – Saturn, Wenus, Merkury i Słońce – spotkały się w znaku Panny, w stopniach 9, 14, 24, 27, które są od siebie oddalone o plus minus 6 stopni¹⁷.

W kolejnych domach przypadają:

II. 6 stopień Strzelca; Węzeł Zstępujący Księżyca w 29 stopniu Strzelca.

III. 8 stopień Koziorożca.

IV. 12 stopień Wodnika; Księżyc w 24 stopniu Wodnika.

¹⁶ *The Beginning...*, s. 192.

¹⁷ Tamże, s. 193, 209, 210, 212, 214.

V. 7 stopień Ryb; Punkt Szczęścia w 18 stopniu Ryb.

VI. 4 stopień Barana.

VII. 1 stopień Byka.

VIII. 6 stopień Bliźniąt; Węzeł Wstępujący Księżycyca w 29 stopniu Bliźniąt.

IX. 8 stopień Raka; Mars w 19 stopniu Raka.

X. 12 stopień Lwa.

XI. 7 stopień Panny.

XII. 4 stopień Wagi.

Porównując omawiane *iudicium* z prognostykiem w dziele Johanna Angelusa, dostrzega się wyraźne różnice, gdyż przy 1 stopniu Skorpiona w ascendencie wartości stopni w kolejnych domach są inne, z wyjątkiem domów I i VII. Być może różnice te wynikły z chęci dostosowania prognostyku do szerokości geograficznej Krakowa, gdzie urodził się Władysław II.

Od Długosza wiadomo, że istniał horoskop Władysława II postawiony w chwili jego narodzin przez astrologa Henryka Czecha, który był świadkiem przyjścia na świat kolejnych synów Jagiełły i Zofii Holszańskiej¹⁸. Sam horoskop nie zachował się, a Długosz podaje jedynie jego interpretację, z której wynika, że *primogenitum Wladislaum multorum regnorum, principatum et dominium nacturum, si fata illi evum longius non invidissent*¹⁹.

Wydaje się, że autor prognostyku Władysława II nie znał tego horoskopu, co zapewne łączyło się z tragicznymi losami Henryka Czecha. Około roku 1430 został on bowiem skazany na dożywocie za uprawianie nigromancji, a także za wzywanie demonów i skłanianie się do husytyzmu, a ostatnia wiadomość o nim pochodzi z roku 1440²⁰. Natomiast tekst zawarty w dziele Długosza („jeżeli losy nie pozazdroszczą mu dłuższego życia”) musiał być znany na dworze krakowskim, bowiem Kazimierz Jagiellończyk jeszcze w roku 1446 miał nadzieję, że brat żyje, i dlatego odmawiał przyjęcia proponowanej mu korony²¹.

Przekonanie o tym, że Władysław II uratował się z pola walki pod Warną i przebywał, jak pisze Długosz, w Konstantynopolu albo w Wenecji, albo na Wołoszczyźnie, albo w Siedmiogrodzie, bądź w Albanii lub w Racji (Serbii), znalazło odbicie w licznych relacjach oraz w utworach literackich²².

¹⁸ J. Długosz, *Annales seu cronicae incliti regni Poloniae liber undecimus: 1413–1430*, Varsaviae 2000, s. 229; tenże, *Roczniki*, ks. 11, 1413–1430, przekł. J. Mrukówna, Warszawa 1985, s. 240.

¹⁹ J. Długosz, *Annales...*, t. 11, s. 229.

²⁰ A. Birkenmajer, *Sprawa magistra Henryka Czecha*, „Collectanea Theologica”, t. 17, 1936, s. 207–224; M. Kowalczyk, *Przyczynki do biografii Henryka Czecha i Marcina Króla z Żurawicy*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” XXI, 1971, s. 87–91; B. Lang, *Angels around the Crystal: The Prayer Book of King Wladislas and Treasure – Hunt of Henry The Bohemia*, „Aries”, S.N., t. 5/1, 2005, s. 23–27.

²¹ J. Długosz, *Roczniki*, t. 12, 1445–1461, przeł. J. Mrukówna, s. 25, 29–30, 36, 43.

²² Tamże, s. 11.

O tym, że Władysław II żyje, miał świadczyć: List Jana Hunyady z 23 listopada 1444 roku, dalej relacja Mikołaja z Mirzyńca, doktora praw i kanonika, który będąc w Rzymie 19 grudnia 1444 roku, odnotował zwycięstwo Władysława II nad Turkami, w końcu dwa listy papieża Eugeniusza IV (grudzień 1444 i marzec 1445) gratulujące królowi tego zwycięstwa²³. Rok później podobne wiadomości dotarły z Węgier, a wiosną 1445 roku kupiec litewski poinformował Kazimierza Jagiellończyka, że spotkał Władysława II²⁴. Z roku 1445 pochodzi ponadto kilka innych informacji o tym, że Władysław II żyje, w tym jego własny list, pisany z Rzymu, w którym król donosi, że przebywa w Konstantynopolu, a kiedy znajdzie się wśród swoich, odszuka brata²⁵. Nic więc dziwnego, że jeszcze 6 stycznia 1446 roku, jak podaje Długosz, Kazimierz Jagiellończyk stwierdził, że należy się liczyć raczej z „życiem niż śmiercią brata”²⁶.

Równoległe docierały informacje o kłęsce i śmierci króla, co znalazło odbicie w sprzecznych stwierdzeniach Długosza, jak w cytowanej przez niego mowie

²³ R. Urbánek, *Vladislav Varnenčík, Skutečnost i legenda*, Praha 1937, s. 7; F. Grabski, *Wiersze o kłęsce warneńskiej z dziejów okolicznościowej poezji politycznej w Polsce XV wieku*, „Prace Polonistyczne”, t. 23, 1967, s. 44; K. Olejnik, *Władysław III Warneńczyk*, Szczecin 1996, s. 278; T. Michałowska, *Średniowiecze*, Warszawa 1996, s. 698.

²⁴ Jean de Wavrin, *La campagne des croisés sur le Danube (1445)*, ed. N. Iorga, Paris 1927, s. 41–47, cyt. za: F. Grabski, dz. cyt., s. 43, przyp. 71, s. 44; R. Urbánek, dz. cyt., s. 7; K. Olejnik, dz. cyt., s. 281; D. Quirini-Popławska, *Republika Wenecka wobec akcji antyturskiej w latach 1440–1444 (Na tle sytuacji politycznej w Europie)*, Zeszyty Naukowe UJ. Prace Historyczne, t. 119, Kraków 1995, s. 117–128.

²⁵ F. Grabski, dz. cyt., s. 45; K. Olejnik, dz. cyt., s. 280. Inne informacje, według których król żyje: *De conflictu regis Wladislai Polonie et Hungarie cum Theucris habito materie et processus*. List Andrzeja de Palatio, poborca dziesięciny papieskiej w Polsce do kardynała Ludwika tyt. św. Wawrzyńca, Poznań 16 V 1445, naocznego świadka bitwy, który stwierdza, że król żyje; A. Prochaska, *List Andrzeja de Palatio o kłęsce warneńskiej*, „Przewodnik Naukowo-Literacki”, t. 10, 1882, s. 97–112; F. Grabski, dz. cyt., s. 45; E. Potkowski, *Warna 1444*, Warszawa 1990, s. 185, 198; T. Michałowska, dz. cyt., s. 698; List signorii Florencji do Władysława II z gratulacjami, 29 V 1445; J. Dąbrowski, *Władysław I Jagiellończyk na Węgrzech*, Warszawa 1922, s. 195; F. Grabski, dz. cyt., s. 45; K. Olejnik, dz. cyt., s. 281–282; E. Potkowski, dz. cyt., s. 205. *In ista epistula continentur, quomodo rex Polonie est captus, dum pugnat cum Turcis*: List brata Ambrożego z Moraw pisany z Perugii(?), 24 VI 1445. Według Czecha, autora tego listu, król żyje, ocalił go Jakub z Anatolii, odbył pielgrzymkę do Ziemi Świętej, przemierza świat i zbiera armię, mieszka w Portugalii lub na Maderze; R. Ganszyniec, *Miscellanea Fr. Ambrosius O.S. Aug. Epistula de clade Varnensis*, „Kwartalnik Historyczny”, t. 40, 1925, s. 517; F. Grabski, dz. cyt., s. 31; K. Olejnik, dz. cyt., s. 280; J. Tazbir, „Krzywoprzyjęzca Władysław” w opinii potomnych, „Kwartalnik Historyczny”, t. 92, 1985, s. 514; E. Potkowski, dz. cyt., s. 205; T. Michałowska, dz. cyt., s. 702; List bpa Zbigniewa Oleśnickiego do Macieja bpa wileńskiego, VIII 1445: król przebywa w Konstantynopolu lub gdzieś za morzem. K. Olejnik, dz. cyt., s. 279; List Eugeniusza IV, w którym papież pisze, że Władysław II żyje, 28 V 1446; F. Grabski, dz. cyt., s. 44; Rada Lwowa wysłała swojego przedstawiciela na Bałkany, aby szukał króla, zob. K. Olejnik, dz. cyt., s. 280.

²⁶ J. Długosz, *Roczniki*, t. 12, s. 26.

Wincentego Kota, arcybiskupa gnieźnieńskiego (XII, 19, 23)²⁷. Wątki dotyczące zarówno uratowania się króla z bitwy pod Warną, jak i jego śmierci występowały już wcześniej w utworach poetyckich²⁸.

Ponownie wiadomości o tym, że Władysław II żyje, pojawiają się w 2. połowie wieku XV, a wśród nich list Mikołaja Florisa do mistrza krzyżackiego Ludwika, wysłany po-

²⁷ N.N., *O phnuti křstanov znamenitem proti Turkom pohanuom*, przypisywana Jenikowi z Mečkova, uczestnikowi bitwy pod Warną; J. Grygiel, *Echa bitwy warnieńskiej w historiografii czeskiej XV i XVI wieku*, Zeszyty Naukowe UJ. Prace Historyczne, t. 119, Kraków 1995, s. 135; *Kronika czeska Vaclava Hájka z Libočan*: do zerwania zaprzysiężonego rozejmu z Turkami namawiał Władysława II Jan Hunyady, powodowany korzystnym układem gwiazd; J. Grygiel, dz. cyt., s. 136; *Stare Letopisy Česke* 1444; J. Grygiel, dz. cyt., s. 137; Michał Beheim, *Das Buch von den Wienern*, poeta austriacki (1416–1474), związany z dworem Fryderyka III Habsburga podaje, że króla pochowano na miejscu bitwy, w pobliskiej kaplicy i na miejscu śmierci wzniesiono kolumnę. K. Olejnik, dz. cyt., s. 285–286; E. Potkowski, dz. cyt., s. 186; *Pamiętnik Janczara, czyli Kronika turecka Konstantego z Ostrowicy*, napisana między 1496–1501, wyd. J. Łoś, Biblioteka Pisarzy Polskich 63, 1912; Tuma Přeloučský, *Spis o původu Jednoty bratské o chudých lidech*, 1502; klęska Władysława II była karą za złamanie traktatu pokojowego. F. Grabski, dz. cyt., s. 31; Paweł Židek, *Spravovna Jiřeho krála* 1470–1471; A. Lewicki, *Pseudo-Warneńczyk*, „Kwartalnik Historyczny”, t. 9, 1893, s. 240; F. Grabski, dz. cyt., s. 31; J. Tazbir, dz. cyt., s. 514; J. Grygiel, dz. cyt., s. 136. Władysław II złamał przysięgę, co było powodem jego klęski; w 1478 Kallimach podaje, że koń królewski upadł, a król zginął, zob. *Philippi Callimachi Vita et mores Gregorii Sanocei*, ed. I. Lichońska, Varsoviae 1963, s. 28; K. Olejnik, dz. cyt., s. 280; J. Tazbir, dz. cyt., s. 514; Adrien d Blut (flandryjski kronikarz, zm. 1488), *Dura Ladislaus in Persas...*; F. Grabski, dz. cyt., s. 54.

²⁸ *Polonia, gaude tuo rege Wladislao vivente feliciter*, zob. J. Nowak-Dłużewski, *Okolicznościowa poezja polityczna w Polsce średniowiecznej*, Warszawa 1963, s. 78, 137, przyp. 11; K. Olejnik, dz. cyt., s. 283; F. Grabski, dz. cyt., s. 48; *Cancio de rege Wladislao*, król walczył z raną na twarzy, ale żyje. R. Urbanek, dz. cyt., s. 180; F. Grabski, dz. cyt., s. 45; K. Olejnik, dz. cyt., s. 282; J. Grygiel, dz. cyt., s. 138; *Ego Wladislaus Polonorum quondam sincera aderam laus*, 1445, przypisywany Jędrzejowi Gałce z Dobczyna. Władysław II został zdradzony, uratowało go trzech wiernych towarzyszy, przebywa w miejscu tajemnym, odbywa pokutę po złamaniu przysięgi, z której zwolnił go Cesarini, wróci, kiedy krajowi będzie grozić niebezpieczeństwo. Bibl. Czartoryskich, rkps 1317, k. 281rv; R. Urbanek, dz. cyt., s. 182–188; J. Nowak-Dłużewski, dz. cyt., s. 77; F. Grabski, dz. cyt., s. 35–37; K. Olejnik, dz. cyt., s. 283; J. Tazbir, dz. cyt., s. 512; T. Michałowska, dz. cyt., s. 700–702; *Polonia, gaude tuo rege Wladislao vivente feliciter*. F. Grabski, dz. cyt., s. 48; K. Olejnik, dz. cyt., s. 283; Nicolaus Bohemus (Mikołaj Petschacher ze Znojna, notariusz na dworze Fryderyka III), *Plangite me celi, me plangant omnia Entia, casum me flete subisse malum...* 1445–1452: król turecki ściął głowę Władysławowi II i posłał sułtanowi. BJ, rkps 1954, k. 200r–202v; W. Wisłocki, dz. cyt., t. 2, s. 472; R. Urbanek, dz. cyt., s. 7; J. Nowak-Dłużewski, dz. cyt., s. 76; F. Grabski, dz. cyt., s. 28–33; K. Olejnik, dz. cyt., s. 285; T. Michałowska, dz. cyt., s. 703–704. *Vivit rex Poloniae iustus Wladislaus/ Ut probat viriliter Floris Nicolaus/ Cristiani oventes nullatenus erunt,/ Rege si mirifice invento carebunt* po 1452; J. Nowak-Dłużewski, dz. cyt., s. 137, przyp. 13; F. Grabski, dz. cyt., s. 48; K. Olejnik, dz. cyt., s. 284; *Von König Ladislaus*, 1452; J. Nowak-Dłużewski, dz. cyt., s. 79; *Türkengeschrey*, 1453; J. Nowak-Dłużewski, dz. cyt., s. 79; *König Ladislaus Tod*, 1457; J. Nowak-Dłużewski, dz. cyt., s. 79; *Von den Türken*, 1459. J. Nowak-Dłużewski, dz. cyt., s. 79; *Sic vivit Wladislaus/ Sic donetur vobis salus/ Felixque Victoria, Amen*. 1457; F. Grabski, dz. cyt., s. 48; K. Olejnik, dz. cyt., s. 283.

noć z Lizbony (10 kwietnia 1452), w którym to liście mowa jest o tym, że Władysław II przebywa w Portugalii²⁹. Nasilenie się tych informacji mogło mieć związek z wojną trzynastoletnią z Krzyżakami (1454–1466), w której Kazimierzowi Jagiellończykowi wiodło się nie najlepiej, oraz z ideą powrotu zaginionego władcy, który pomoże w odniesieniu zwycięstwa³⁰. W tym czasie pojawiają się także osoby podające się za zaginionego Władysława II³¹. Wydaje się, że taka atmosfera mogła sprzyjać przebadaniu losów Władysława II przy użyciu dostępnej wiedzy, jaką stanowiła astrologia, i zgodnie z założeniem tej sztuki. Jednak zastosowanie metody Johanna Angelusa jednoznacznie wskazuje, że *iudicium* należy datować na czas po roku 1488.

Następną nasuwającą się datą jest śmierć Kazimierza Jagiellończyka (7 czerwca 1492) i obranie nowym królem jego syna Jana Olbrachta 27 sierpnia 1492 roku³². Wtedy, a więc pomiędzy śmiercią Kazimierza Jagiellończyka, właściwie jego pochówkiem na Wawelu 11 lipca, a wyborem nowego króla, najdalej przed koronacją Jana Olbrachta 23 września tegoż roku, mogło ponownie powrócić pytanie, czy pierworodny syn Jagiełły, który liczyłby sobie 68 lat, żyje.

Sejm elekcyjny w Piotrkowie, na którym wybrano królem Jana Olbrachta, uważany jest za pierwszą wolną elekcję króla w Polsce³³. Kazimierz Jagiellończyk wyznaczył wprawdzie jako swego następcę Jana Olbrachta, co ogłoszono 20 czerwca 1492 roku w Radomiu, kiedy ciało króla zostało przywiezione do tego miasta w drodze z Grodna do Krakowa, ale istnieli także kontrkandydaci w osobach jego braci: starszego Władysława, króla Węgier i Czech, oraz młodszego, Zygmunta, a także Janusza mazowieckiego. Jana Olbrachta popierało ziemiaństwo i miasta, ale od początku była mu przeciwna część senatorów. Do Piotrkowa przybyło też wielu przedstawicieli szlachty,

²⁹ J. Dąbrowski, dz. cyt., s. 194, przyp. 4; K. Olejnik, dz. cyt., s. 282; L. Kielanowski, *Odyseja Władysława Warneńczyka*, oprac. T. Ujazdowska, Londyn 1991, s. 65–69, T. Michałowska, dz. cyt., s. 703.

³⁰ Dziennik z podróży Leona Zdenko z Rożmitalu, spisany zapewne przez Vaclava Šašek z Birkova, 1465–1467, który spotkał w Hiszpanii (Canta la Piedra) pustelnika, czyli Władysława II, druk 1577. A. Lewicki, dz. cyt., s. 214; R. Urbánek, dz. cyt., s. 193–195; L. Kielanowski, dz. cyt., s. 83; F. Grabski, dz. cyt., s. 51; K. Olejnik, dz. cyt., s. 281; E. Potkowski, dz. cyt., s. 208; J. Grygiel, dz. cyt., s. 139–140; Andrzej Pannończyk, *Libellus de virtutibus Mathiae Corvino dedicatus*, 1467 (F. Grabski, dz. cyt., s. 31): król żyje, jest w niewoli lub się ukrywa. W 1478 Kallimach pisze także, że skoro Grzegorz z Sanoka wrócił spod Warny, to może wrócić Władysław II, który pewnie ukrywa się w poczuciu klęski i złamania przysięgi. *Philippi Callimachi Vita...*, s. 28; K. Olejnik, dz. cyt., s. 280; J. Tazbir, dz. cyt., s. 514.

³¹ 1452, Jan z Wilczyny k. Ryczywołu, pojawił się w Nadrenii, a później na Śląsku, złapano go w Międzyrzeczu, wymieniany w 3 listach do Henryka księcia Głogowskiego z r. 1452; A. Lewicki, dz. cyt., s. 243–245; F. Grabski, dz. cyt., s. 51; K. Olejnik, dz. cyt., s. 281. 1459, Rychlik w Poznaniu. Paweł Židek (1413–1471), *Spravovna Jiřeho krála 1470–1471*; R. Urbánek, dz. cyt., s. 192; F. Grabski, dz. cyt., s. 51; K. Olejnik, dz. cyt., s. 281; E. Potkowski, dz. cyt., s. 208; J. Grygiel, dz. cyt., s. 139.

³² F. Papée, *Jan Olbracht*, Kraków 1999, s. 28–30.

³³ Tamże, s. 40.

którzy nie brali udziału w samym głosowaniu, ale ich obecność nadała elekcji nowy charakter³⁴. Opozycja wobec wyboru Jana Olbrachta, jak pisze Fryderyk Papée, nie miała jednak odpowiedniego kandydata, stąd mógł się zrodzić pomysł sprawdzenia za pomocą astrologii, czy prawdą jest, że najstarszy syn Jagiełły żyje i przebywa w jakimś odległym kraju.

Prognostyk Władysława II mógł więc powstać na przełomie lipca i sierpnia 1492 roku, a wtedy nikt już nie mógł pamiętać godziny narodzenia króla, chociaż musiała być znana data dzienna jego przyjścia na świat. Zmusiło to autora *iudicium* do posłużenia się metodą Johanna Angelusa.

Prognostykowi Władysława II nie towarzyszy interpretacja, a nawet dopiski drugą ręką, dokonane być może na początku wieku XVI, odnoszą się jedynie do charakteru domów.

Można się oczywiście pokusić o interpretację prognostyku na podstawie astrologii horoskopowej, zwłaszcza *Astrolabium planum* Johanna Angelusa. W 1 stopniu Skorpiona pojawia się gwiazdozbiór Perseusz, którym rządzi Mars, opisany i zobrażony jako „Mężczyzna, który trzyma lancę”, a przypisany mu prognostyk nie jest zbyt obiecujący, gdyż urodzony w tym stopniu będzie złodziejem i nieczemnikiem³⁵. Prognostyk zapisany w *Libro de astromagia* (Biblioteka Watykańska, Reg. Lat. 1283a, k. 7v) głosi natomiast, że urodzony w 1 stopniu Skorpiona będzie nieulekły i mężny³⁶. Nie ma jednak podstaw, aby sądzić, że autor omawianego *iudicium* miał dostęp do tego trzynastowiecznego źródła.

Opierając się na Maniliuszu, można z analizy omawianego prognostyku wyciągnąć wniosek co do długości życia Władysława II. Jowisz jako *donator vitae* w domu I wskazywał, że przeciętna wieku Władysława II powinna wynosić 45 lat, chociaż maksymalna nawet 79. Natomiast Księżyc w IV domu horoskopowym świadczył, że król w roku 1492 już nie żył, gdyż maksymalny wiek, który mógł osiągnąć, to 61 lat³⁷. Były to niewątpliwie ważne informacje zarówno dla przeciwników wyboru Jana Olbrachta na króla Polski, jak i dla jego zwolenników, bo nie podważały woli zmarłego Kazimierza Jagiellończyka. Ostatecznie autor prognostyku w tytule dwukrotnie podkreślił, że Władysław II zginął w Turcji w roku 1444.

Wczytując się w horoskop, można także ustalić rodzaj śmierci, którą miał zginąć Władysław II. Ponieważ w domu IX Mars znajduje się w znaku Raka, śmierć powinna nastąpić przez upadek lub zmiążdżenie, co częściowo odpowiada wersji podanej przez Kallimacha, który w roku 1478 napisał, że w czasie bitwy koń królewski upadł, w następstwie czego król zginął³⁸.

³⁴ Tamże, s. 36–40.

³⁵ E. Śnieżyńska-Stołot, *Ikonografia...*, il. 69, s. 118, 144.

³⁶ Tamże, il. 68, s. 144.

³⁷ A. Bouché-Leclercq, dz. cyt., s. 405, przyp. 1, s. 410.

³⁸ Tamże, s. 424. Taka sytuacja ma miejsce, gdy Mars lub Saturn znajdują się w znakach czworonożnych. *Philippi Callimachi Vita...*, s. 28.

Kto mógł być autorem omawianego prognostyku? Na dworze Kazimierza Jagiellończyka było wielu astrologów, którzy łączyli tę historyczną dziś wiedzę z medycyną, i każdy z nich mógł być autorem omawianego *iudicium*. Byli to: Piotr Gaszowiec, Jan Stanko, Marcin Król z Żurawicy, Jan Liberhant, Maciej Miechowita, Jakub z Zalesia i Jerzy z Drohobycza. Dwaj ostatni przebywali w otoczeniu króla aż do jego śmierci, natomiast Jan Liberhant był nadwornym lekarzem Jana Olbrachta, jeszcze zanim ten został królem³⁹. Leonard z Dobczyc wykonał w roku 1492 horoskop na introvizację Jana Olbrachta⁴⁰.

Jeśli jednak prognostyk Władysława II miał służyć interesom senatorów, będących w opozycji wobec wyboru Jana Olbrachta, to autorem jego nie mógł być astrolog związany z dworem krakowskim. Posłużenie się metodą Johanna Angelusa oraz sposób zapisów graficznych znaków planet i znaków zodiaku, zapis słowny numerów domów horoskopowych, wpisanie ogólnych informacji dotyczących poszczególnych domów, wszystko to różni omawiane *iudicium* od zbioru horoskopów krakowskich, zachowanych głównie w rękopisach 3225 i 3227 Biblioteki Jagiellońskiej, których autorami byli dworscy astrologowie. Sprawa autorstwa prognostyku Władysława II musi więc pozostać otwarta.

³⁹ F. Papée, dz. cyt., s. 22. Zachowało się też kilka horoskopów Kazimierza Jagiellończyka, zarówno urodzeniowych, jak i rocznicowych, oraz dotyczących koronacji, przy czym są to horoskopy stawiane za pomocą astrolabium. Horoskop urodzeniowy króla w roku 1427 postawił Henryk Czech, a zachowaną kopię tego horoskopu (BJ, rkps 3225, s. 1) mógł wykonać Jakub z Zalesia około roku 1485 (E. Śnieżyńska-Stołat, *Horoskop Kazimierza Jagiellończyka – nowe źródło do treści ideowych wawelskiego nagrobka króla*, zob. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” LX, 2010, s. 5–30). Horoskop dotyczący koronacji 22 I 1447, BJ, rkps 3225, s. 2. W rzeczywistości koronacja odbyła się 25 czerwca tegoż roku, a jak podaje Długosz, matematycy, czyli astrologowie, ganili wybór tego dnia, nazywając go dniem przeklętym i najgorszym (J. Długosz, *Roczniki*, ks. 12, s. 52).

⁴⁰ G. Rosińska, dz. cyt., poz. 2350.

ANEKS I

Prognostyk Władysława III, króla Polski i Węgier, ur. 30 lub 31 października 1424 roku w Krakowie, wykonany metodą Johanna Engela, lipiec–sierpień 1492 roku.

Biblioteka Jagiellońska, rkps 1963, k. 256v. Wykres horoskopowy typ e (J.D. North, fig.1).

Stopnie znaków zodiaku wpisane są czarno-czerwonym tuszem na liniach kolejnych domów. Planety, znaki zodiaku, Węzły Księżycowe oraz Punkt Szczęścia zapisane w formie graficznej czarno-czerwonym tuszem.

Teksty pisane dwiema rękami:

ręka I, autor prognostyku;

ręka II, dopiski: w polu środkowym, w domach VI i VII oraz koło domu XII, zapewne początek wieku XVI.

W opracowaniu teksty łacińskie pisane kursywą. Graficzne oznaczenia znaków zodiaku i planet, Węzły Księżycowe, Punkt Szczęścia zostały zapisane w języku polskim. W nawiasach kwadratowych wyjaśnienia.

Tekst łaciński odczytał Ryszard Tatarzyński.

Generale iudicium duodecim domorum celi necnon figurati motus planetarum ac signorum nativitatis olim regis Polonie Wladislai in Turcia amissi in hac figuracione celi continentur. 1444 in Turcis periit etc.

[dopisek II ręką] *Eciam...*

[1.]

I [stopień] Skorpiona

Saturn 9 [stopień]

Prima [cella] Venus 14 [stopień]

Słońce 27 [stopień]

Merkury 24 [stopień]

} Panny

*Gaudium
Merkury
Fortissimus
Corporum,
vite,
balnei,*

*medicine vitalis,
secretorum,
vinculacionis,
exercicii,
laboris,
sanitatis,
novarum,
vestium,
omne durable,
vite.*

Jowisz 1 [stopień] Skorpiona

[2.]

6 [stopień] Strzelca

Węzeł Zstępujący Księżyc 29 [stopień] Strzelca

Secunda [cella]

*Vendicionis,
em[p]cionis,
lucris,
substancie,
censuum,
victualium,
possessionum,
ministrorum,
dominacionum,
acceptionum.*

[3.]

8 [stopień] Koziorożca

3^a [cella]

Gaudium 3^a domus

Księżyc

Debilis,

Fratres, sorores,

consanguineos, affines,

itinerum brevium, equitatis,

mansuetudinis, paciencie,

conceptus, legacionis, disputacionis.

[4.]

12 [stopień] Wodnika

*Fortis Księżyc 24 [stopień] Wodnika**Fabricacio edificiorum ad cultum Dei,**hereditatum recepcio,**providencia ingenii,**profunditas, patrimonium seniorum,**terras, civitates, edificia,**aquas terre, occulta nature,**thezauros**etc.*

4ta [cella]

[5.]

7 [stopień] Ryb

*Gaudium Wenus**Gaudium, leticiam,**voluptates, census,**creditos filiorum,**indumenta mulierum,**amiciciam earum,**Quinta [cella]*

Punkt Szczęścia 18 [stopień] Ryb

[6.]

*Sex[ta cella]**Gaudium Mars**Debilis,**equorum,**iumentorum,**infirmities,**amissio,**servos,**anullas,**deiectionem,**iniuriam*[dopisek II ręka] *Significat semper bestias et servos.*

4 [stopień] Barana

[7.]

*Fortis**coniugium,**nupcias,**adversitates* [dopisek II ręką] *inimicos, quia opponitur a secundis[?]**causas,**lites,**bella,**Causans**inimicicias manifestas, Słońce**arma emere.* [dopisek II ręką] *Ista domus significat manifestos inimicos.*7ma [cella]

I [stopień] Byka

[8.]

Węzeł Wstępujący Księżycyca 29 [stopień] Bliźniąt

*debilis,**Timorem, mortem,**hereditates**mortuorum,**interfectionem,**venenum,**mortificativa.*

6 [stopień] Bliźniąt

[9.]

*Debilis Mars 19 [stopień] Raka**legem, sciencias divinas,**astronomiam, manualia opera,**legaciones, longas peregrinaciones,**cultum ecclesie[!]*

8 [stopień] Raka

<p>[10.]</p> <p><i>In nativitate ista significata vide Regna, famam, sublimacionem, magisterium, artificium, miliciam, audaciam, exaltacionem, imperium, laudes, audienciam, nobilitatem.</i></p>	<p>10 [cella] Fortis</p>	<p>12 [stopień] Lwa</p>
<p>[11.]</p>	<p><i>Amicos aquisitos, fautores, auxiliatores, spey fortunium. Tributa Regis, reddita regis. Gaudium. Jowisz und[ecima cella]</i></p>	<p>7 [stopień] Panny</p>
<p>[12.]</p>	<p><i>Gaudium Saturn debilis Latrocinia: susurracionem, odia, labores, invidiam, tristiciam dolorum, violencie, carcerum etc.</i></p>	<p>4 [stopień] Wagi</p> <p><i>duo[decima cella]</i></p>

Na marginesie po lewej:

[koło domu XII, dopisek II ręką] Słońce *multos inimicos ista domus significat*

Angulus [koło domu I, czyli *ascendent* lub *ortus*]

*Testimonium*⁴¹ 1 [koło domu XII] *Testimonia habent 12 ista domus* [koło domu I];

tenet[?] 7 *habent testimonia* [koło domu II]

Na górnym marginesie:

Angulus [koło domu X, czyli *medium caelum*]

Testimonia 8 [koło domu XI] *Testimonia 11* [koło domu X] *Testimonia 4* [koło domu IX]

Ista domus tenet

Na marginesie po prawej:

Angulus [koło domu VII, czyli *occasus*]

Testimonia 5 [koło domu VIII] *Testimonia 10* [koło domu VII] *Testimonia 2* [koło domu VI]

Na dolnym marginesie:

Angulus [koło domu IV, czyli *imum caelum*]

Testimonia 3 [koło domu III] *Testimonia 9* [koło domu IV] *Testimonia 6* [koło domu V]

⁴¹ *Testimonium* to synonim słowa aspekt, czyli zależności geometrycznej między ciałami niebieskimi (opozycja, trygon, kwadrat, sekstyl). Ptolemeu, *Tetrabiblos*, trans. F.E. Robbins, London 1980, s. 395, przyp. 2.

ANEKS II

Prognostyk Władysława III, króla Polski i Węgier, ur. 30 lub 31 października 1424 roku w Krakowie, wykonany metodą Johanna Engela, lipiec–sierpień 1492.

Biblioteka Jagiellońska, rkps 1963, k. 256v.

Wykres horoskopowy typ e (J.D. North, fig. 1).

Stopnie znaków zodiaku wpisane są czarno-czerwonym tuszem na liniach kolejnych domów. Planety, znaki zodiaku, Węzły Księżycowe oraz Punkt Szczęścia zapisane w formie graficznej, czarno-czerwonym tuszem.

Teksty pisane dwiema rękami:

ręka I, autor prognostyku;

ręka II, dopiski: w polu środkowym, w domach VI i VII oraz koło domu XII, zapewne początek wieku XVI.

Tłumaczenie tekstu łacińskiego na język polski Anna Kozłowska.

W opracowaniu graficzne oznaczenia znaków zodiaku i planet, Węzły Księżycowe, Punkt Szczęścia zostały zapisane w języku polskim. W nawiasach kwadratowych wyjaśnienia.

To ukształtowanie nieba przedstawia ogólny prognostyk dwunastu domów niebieskich, a także obraz ruchu planet oraz znaków [w czasie] narodzenia dawnego króla Polski Władysława, poległego w Turcji. Zginął w Turcji w r. 1444 etc.

[dopisek II ręką nieodczytany]

[1.]

1 [stopień] Skorpion

Saturn 9 [stopień]

Pierwszy [dom] Wenus 14 [stopień]

Słońce 27 [stopień]

Merkury 24 [stopień]

} Panny

Radość
Merkury
Najmocniejszy
[dotyczy] ciał,
życia,

	<p>kąpieli, leków potrzebnych do życia, spraw tajemnych, więzi [uczuciowych], ćwiczenia, pracy, zdrowia, nowych szat, wszystkiego co trwałe w życiu</p> <p>Jowisz 1 [stopień] Skorpiona</p>
<p>[2.] 6 [stopień] Strzelca Węzeł Zstępujący Księżyc 29 [stopień] Strzelca</p> <p>[dotyczy] Sprzedaży, kupowania, zysku, majątku, czynszów, żywności, posiadłości, służących, panowania, przyjmowania</p>	<p>Drugi [dom]</p>
<p>[3.] 8 [stopień] Koziorożca</p> <p>Radość trzeci dom Księżyc Słaby</p> <p>[dotyczy] braci, sióstr, krewnych, powinowatych, podróży krótkich, sprawiedliwości, łagodności, cierpliwości, pomysłowości, poselstwa, dysputy</p>	<p>trzeci [dom]</p>

[4.]

12 [stopień] Wodnika

Mocny Księżyc 24 [stopień] Wodnik

[oznacza]

Wznoszenie budowli na chwałę Boga,
 przyjmowanie spadków, pielęgnowanie zdolności,
 szczodrość, majątek starców,
 ziemie, miasta, budynki, wody ziemi, tajemnice natury,
 skarby
 etc.

Czwarty [dom]

[5.]

7 [stopień] Ryb

Radość Wenus

[oznacza]

Radość, wesołość,
 rozkosze, czynsze
 majątki dzieci pożyczone,
 szaty niewiast,
 przyjaźń ich

Piąty [dom]

Punkt Szczęścia 18 [stopień] Ryb

[6.]

Szósty [dom]

Radość Mars

Słaby

[dotyczy]

koni,

zwierząt pociągowych,

chorób,

utruty niewolników,

starych kobiet,

odrzućenia,

niesprawiedliwości

[dopisek II ręką] Oznacza zawsze zwierzęta i niewolników

4 [stopień] Barana

[7.]

Mocny

[oznacza]

małżeństwo,

ślub,

przeciwności [dopisek II ręką] nieprzyjaciół, bo przeciwstawia się szczęściu[?],

sprawy [sądowe],

spory,

wojny.

Powodujący otwarte wrogości, Słońce

kupno broni. [dopisek II ręką] Ten dom oznacza otwarte wrogości

Siódmy [dom]

1 [stopień] Byka

[8.]

Węzeł Wstępujący Księżycyca 29 [stopień] Bliźniąt

słaby [oznacza]

Strach, śmierć,

spadek po zmarłych,

zabijanie,

truciznę,

[rzeczy] powodujące śmierć.

6 [stopień] Bliźniąt

[9.]

słaby Mars 19 [stopień] Raka

[oznacza] prawo, mądrości Boskie,

astronomię,

prace ręczne,

poselstwa, długie podróże,

posługę Kościołowi.

8 [stopień] Raka

<p>[10.]</p> <p>Zobacz w horoskopie następujące znaczenia</p>	<p>10 [dom] Mocny</p> <p>Królestwa, sławę, wywyższenie, mistrzostwo, sztukę, sprawy wojskowe, odwagę, wyniesienie, panowanie, pochwały, posłuch, znakomitość.</p>	<p>12 [stopień] Lwa</p>
<p>[11.]</p>	<p>[oznacza] Przyjaciół pozyskanych, dobrodziejów, pomocników, nadziei na szczęśliwy obrót [majątkiem]. Podatki królewskie, należności królewskie. Radość. Jowisz [Jedenasty dom]</p>	<p>7 [stopień] Panny</p>
<p>[12.]</p>	<p>Radość Saturn słaby [oznacza] Rozboje; spisek, nienawiść, trudy, wrogość, smutek bólów, przemoc więzień etc.</p>	<p>4 [stopień] Wagi</p> <p>[Dwunasty dom]</p>

Na marginesie po lewej:

[koło domu XII, dopisek II ręką] Słońce. Ten dom oznacza wielu wrogów.

Kąt [koło domu I, czyli *ascendent* lub *ortus*]⁴²

Aspekt 1 [koło domu XII] Aspekt 12 [koło domu I] Aspekt 7 [koło domu II]

Na górnym marginesie:

Kąt [koło domu X, czyli *medium caelum*]

Aspekt 8 [koło domu XI] Aspekt 11 [koło domu X] Aspekt 4 [koło domu IX] Ten dom posiada

Na marginesie po prawej:

Kąt [koło domu VII, czyli *occusus*]

Aspekt 5 [koło domu VIII] Aspekt 10 [koło domu VII] Aspekt 2 [koło domu VI]

Na dolnym marginesie:

Kąt [koło domu IV, czyli *imum caelum*]

Aspekt 3 [koło domu III] Aspekt 9 [koło domu IV] Aspekt 6 [koło domu V]

⁴² Kąty patrz: A. Bouché-Leclercq, dz. cyt., s. 258: domy I, IV, VIII, X.

ANEKS III

Rekonstrukcja prognostyku Władysława II Warneńczyka, ur. 30 lub 31 października 1424 roku w Krakowie, wykonany metodą Johanna Engela, lipiec–sierpień 1492.

<p>[1.] 1 [stopień] Skorpiona Jowisz 1 [stopień] Skorpiona Saturn 9 [stopień]</p> <p>Pierwszy [dom] Wenus 14 [stopień] Słońce 27 [stopień] Merkury 24 [stopień] } Panny</p>
<p>[2.] 6 [stopień] Strzelca Węzeł Zstępujący Księżyc 29 [stopień] Strzelca</p>
<p>[3.] 8 [stopień] Koziorożca</p>
<p>[4.] 12 [stopień] Wodnika Księżyc 24 [stopień] Wodnika</p>
<p>[5.] 7 [stopień] Ryb Punkt Szczęścia 18 [stopień] Ryb</p>
<p>[6.] 4 [stopień] Barana</p>
<p>[7.] 1 [stopień] Byka</p>
<p>[8.] 6 [stopień] Bliźniąt Węzeł Wstępujący Księżyc 29 [stopień] Bliźniąt</p>
<p>[9.] 8 [stopień] Raka Mars 19 [stopień] Raka</p>
<p>[10.] 12 stopień Lwa</p>
<p>[11.] 7 [stopień] Panny</p>
<p>[12.] 4 [stopień] Wagi</p>

GENERALE IUDICIUM OF WŁADYSŁAW II

SUMMARY

The horoscope scheme of king Władysław II, preserved in the Jagiellonian Library (rkps 1963, k. 256v) was written in its entirety by the same hand; the few added notes were in all likelihood added by another person and were introduced at the beginning of the 16th century. The term *iudicium*, the lack of mention of the place, day and year, as well as the king's hour of birth, and moreover the omission of minutes and seconds at degrees in the individual houses, points out that the horoscope was drawn with the use of an astrolabe. One should regard it as a prognosis executed in accordance with the method devised by Johannes Angelus (Engel, d. 1512), the author of *Astrolabium planum*, published in Augsburg in the year 1488; in the process of writing his book, the above author relied on the work of Peter of Abano (1250?–1316?), under the same title.

In the 12 houses of the prognostic, we find general information, which is in accord with the names accepted in astrology (*Vita, Lucrum, Fratres*, etc.). The prognosis corresponds to Władysław II's date of birth (30th or 31st October, according to the Julian calendar), and in its ascendance it corresponds to the 1 degree of Scorpion.

The use of Johannes Engel's method by the author of the prognostic, indicates that it must have been created at the earliest after the year 1488. In all likelihood, the intention of the author of the prognostic or else those who had commissioned it, was to establish by means of the astrological method whether Władysław II died in the battle of Varna in 1444, or whether he was alive and hiding somewhere, as all sorts of rumors were being circulated about it. Such an examination of the plight of the oldest son of Jagiełło was associated with the death of Kazimierz Jagiellończyk and the election of his son Jan Olbracht as the new king; hence the prognostic must have arisen between July and September 1492.

There were many astrologists at the court of Kazimierz Jagiellończyk (Piotr Gaszowiec, Jan Stanko, Marcin Król of Żurawica, Jan Liberhant, Maciej Miechowita, Jakub of Zalesie and Jerzy of Drohobycz), yet the use of Johannes Angelus' method and the graphic layout of Władysław II's prognostic, so different from the Kraków collection of horoscopes (Jagiellonian Library rkps 3225 and 3227) executed by the court astrologists, does not allow one to select a single author of this prognostic.